

Fogalomtár **a Tehetségpontok számára** (alapváltozat)

összeállította:

dr. Balogh László és **dr. Mező Ferenc**

2010. március 10.

Tartalom

BEVEZETÉS	5
FOGALOMTÁR	7
Animációs szolgáltatások	7
Differenciált (egyéni és csoportos) fejlesztés	7
Disszemináció	8
Esetelemző csoport	8
Facilitátori szolgáltatások	9
Gazdagítás, dúsítás	9
Gazdagítási modellek	9
Gyorsítás	9
Hatásvizsgálat	10
Hálózatfejlesztés	10
Jó gyakorlat	11
Komplex tehetségfejlesztő programok	11
Legalább konzultáción, kapcsolatfelvételen alapuló együttműködés	11
Magyar Géniuszt Integrált Tehetségsegítő Program	11
Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége	11
Nemzeti Tehetségsegítő Tanács (NTT)	12
Partner, partnerszervezet	12
Speciális szerepek a tehetségfejlesztésben	12
Szakmailag korrekt tevékenység	13
Szervezeti keretek	13
Tehetség	13
Tehetségdiagnosztika	14
Tehetség tanácsadás	15
Tehetőségazonosítás, -felismerés	15
Tehetségfejlesztési szakértő	16
Tehetségfejlődési tényezők	16
Tehetseggondozás	16
Tehetsegnap	17
Tehetsegpont	17
Tehetsegpont akkreditációja	18
Tehetsegpont regisztrációja	18
Tehetsegpont területi hatóköre	18
Tehetsegsegítés	20
Tehetsegsegítő Tanácsok	20
Tehetsegterület	20
Tehetsegérték	20
Tudományos kutatás	21
Tudományos kutatás publikálása	21
Tudományos rendezvény	21
HIVATKOZOTT IRODALMAK JEGYZÉKE	22

BEVEZETÉS

Fogalomtárunk célja, hogy segítse a Tehetségpontok munkatársai közötti szakmai kommunikációt, eligazítsa a Tehetségpontok regisztrációja, akkreditációja során használt (esetenként a pályázatokból is visszaköszönő) fogalmak között.

Természetesen e fogalomtár nem tekinthető végleges dokumentumnak, bővítése folyamatosan történik, végső formájában 2010 végén fog könyv alakban megjelenni.

A fogalomtár főbb szerkesztési szempontjai:

1. A fogalmak tartalmának kibontásában alapvetően a tehetség-szakirodalomra építettünk, az esetek többségében ez kiváló keretet jelentett a pontos fogalom-tisztázáshoz. Természetesen többnyire nem néhány soros szűkre szabott fogalom-meghatározást adtunk, hanem törekedtünk a fogalmi tartalom legkritikusabb elemeinek bővebb kifejtésére is.

2. A Tehetségpont fogalomrendszeréhez közvetlenül kötődő új fogalmak esetében szakirodalmi kapaszkodóink alig

voltak – leszámítva az NTT eddig kidolgozott és elfogadott anyagait, ezért ezekben az esetekben többnyire a szerző saját megfogalmazásában definiálta a fogalmi tartalmat.

3. Mivel a fogalmak rendszert alkotnak, ezért minden alkalommal jeleztük azt is, hogy e Fogalomtárban megtalálható mely további fogalmak segítenek az adott szócikk értelmezésében.

4. Törekedtünk arra is, hogy kapaszkodókat adjunk a további tájékozódáshoz, ezért a fogalomtárakban szokott gyakorlatot követve további szakirodalmi hivatkozást is adtunk minden témakörnél. Ennek összesített jegyzéke a gyűjtemény végén, a felhasznált irodalomban található.

5. A tehetséggondozásban klasszikusan használt alapfogalmak értelmezése mellett az új tehetséggondozó szervezetekhez, programokhoz kapcsolódó fogalmakat is bemutatjuk összegzésünkben.

FOGALOMTÁR

Animációs szolgáltatások

Olyan szolgáltatások, amelyek célja maradandó élményt nyújtani az emberek közötti kapcsolatok kiépítésén és játékos programok megvalósításán keresztül. Az animációs szolgáltatást végző személy az animátor. Az animátor feladata: közös tevékenységre ösztönzés, biztatás, ráhangolás, programok levezetése.

Differenciált (egyéni és csoportos) fejlesztés

A differenciálás magától értetődően alapvető aspektusa a hatékony tehetséggondozásnak. A jó képességű gyerekek is igényelnek módosítást a standard tantervhez képest, a kiemelkedő képességűeknek pedig a normáltól lényegesen nehezebb feladatokra is szükségük van. A napjainkban világszerte elterjedt, korszerű tudományos alapokon nyugvó adaptív oktatás is figyelembe veszi ezt, ahogy azt M. Nádasdi Mária (2001.), a szakterület kiváló hazai kutatója megfogalmazta: „A differenciálás és az egyéni sajátosságokra tekintettel szervezett egységes oktatás együttes alkalmazása közös terminológiával adaptív oktatásnak nevezhető.” (i.m. 40.o.). Ezen szemléletmód alapján mind - a napjainkban ugyancsak elengedhetetlen - integráció, mind a differenciált fejlesztés elve egyszerre tud érvényesülni.

Ezen kérdéskörön belül a kiválóság és az egyenlőség vitája az egyik legkritikusabb feszültség, amely világszerte átjárja az iskolákat. A gyakorlatban létfonosságú, hogy az iskolák mind az egyenlőség, mind a kiválóság elvére összpontosítsanak. A hátrányos helyzetű gyermekek környezete nagyon megnehezíti számukra a tanulást. Az ilyen környezetben élő gyermekek esetében nem az a kérdés, hogy miért nem tanulnak, hanem az, hogy hogyan képesek tanulni az útjukban álló akadályok ellenére, és hogyan segítheti ezt az iskola. Ezen túl, a fejlődési fogyatékossgal rendelkező gyermekek vagy az olyanok, akik kevésbé készek a tanulásra, további segítségre szorulnak. Következésképpen világszerte nagy figyelem irányul arra a kérdésre, hogy hogyan lehet a hátrányos helyzetű családokban élő és a fogyatékos gyermekeket tanítani, ez központi feladat Magyarországon is.

Ugyanakkor a társadalom fejlődése azon múlik, biztosítjuk-e, hogy az oktatási források egyenlően legyenek elosztva, és hogy a források a kiválóság kibontakozását is segítsék elő. Fontos komolyan venni a kérdéskör átgondo-

lásához Silverman (1994, 3. o.) kijelentését: „a legokosabb diákok visszatartása nem fogja varázslatos módon segíteni a lassabbakat”. Ma gyakran az oktatási eredmények egyformaságára törekszünk, ahelyett, hogy egyforma lehetőségeket biztosítsunk minden fiatal számára, a különböző rejtett képességek kibontakozásához.

A differenciált fejlesztés, amely egyrészt egyéni munkára épít, másrészt homogén csoportokban végzett tevékenységre, már több mint 100 éve jelen van a világ országainak oktatási gyakorlatában. Milyen érvek szólnak a képesség szerinti csoportosítás mellett? A képesség és teljesítmény szerinti csoportosítás a kor szerinti csoportosítással szemben hatékonyabb a fejlesztő munkában, mert:

(1) megfelelőbb párosítást nyújt a tehetséges diák fejlődési készenléte és igényei, valamint a képzés között;

(2) az eltérő képességekkel rendelkező diákok eltérően reagálnak a különböző oktatási stratégiákra és tanítási módszerekre;

(3) a diákok jobban tanulnak, amikor olyan diákokkal vannak együtt, akiknek kompetenciája az ő szintjükkel megegyező vagy annál egy kicsivel magasabb;

(4) a csoportosítás kihívást jelent a diákok számára, hogy kitűnjenek, vagy előretörjenek (Benbow, 1997.).

Ezeket a szempontokat végiggondolva megállapítható, hogy a differenciált fejlesztés nemcsak a tehetségesebb diákok hatékony előrehaladásához szükséges, de minden tanuló optimális fejlődésének feltétele. Az egyéni eltérésekre való reagálás, valamint az eltérő eredmények megengedése önmagában nem hoz létre elitizmust, szegregációt, amely gyakori vád a tehetséges diákok számára indított programokkal szemben. A hatékony fejlesztés magában hordozza az „optimális párosítást” (Robinson és Robinson, 1982.), vagyis olyan problémák kitűzését a diák számára, amelyeknek a szintje észrevehetően meghaladja azt a szintet, amelylyel a diák már megbirkózott, s ez elősegíti fejlődését. A túl könnyű feladatok unalomhoz vezetnek, a túlságosan nehéz feladatok frusztrációhoz. Egyik sem segíti elő az optimális tanulást, vagy motivál a tanulásra. Minden gyermeknek egyformán meg kell adnunk a lehetőséget, hogy tanuljon, és kiteljesítse potenciálját. Az „egyméretű” oktatási rendszer nem hatékony, és nem tesz eleget az esélyegyenlőség elvének. Az esélyegyenlőséget pedagógiai és pszichológiai értelemben úgy kell tekinteni, mint egyforma hozzáférési le-

hetőséget az egyén számára megfelelő oktatáshoz. Ezt a jogot egyébként Magyarország Alkotmánya és az Oktatási Törvény is rögzíti! Érdemes Gardner (1991, 92. o.) gondolatát megszívlelni: „A jó társadalom nem az, amelyik figyelmen kívül hagyja az egyéni eltéréseket, hanem az, amelyik bölcsen és emberségesen kezeli azokat”.

Végezetül egy állásfoglalást idézünk a fenti kérdéskörrel kapcsolatban a Magyarországon manapság gyakori félreértések elkerülése érdekében. A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács állásfoglalást adott ki 2009. január 28-án „Mi a különbség a tehetséggondozás és a szegregáció között?” címmel. Néhány fontos gondolatot idézünk ebből, amelyek bizonyítják, hogy Magyarország legkiválóbb tehetséggondozó szervezetei és szakemberei egyértelműen letették a voksukat a differenciált fejlesztés szükségessége mellett, cáfolva azt a hazánkban gyakran elhangzó demagóg, tudománytalan vádat is, hogy „a tehetséggondozás differenciált fejlesztő formái szegregációt, diszkriminációt jelentenek”. Az NTT fenti állásfoglalásának indoklásában a következők olvashatók.

„A tehetséggondozás számos kiváló gyakorlati példája az integrált és az elkülönített megoldásoknak az adott helyzetekhez (pl. lakókörnyezet, iskolában/településen megtalálható lehetőségek stb.) alkalmazkodó kombinációja. Ideális esetben a mindennapi oktatásba beépülve jelennek meg azok az elemek, amelyek a legkülönfélébb tehetségeknek is megfelelnek, de nagyon sokszor ilyen jellegű gazdagító programokra csak elkülönített formában van lehetőség. A tehetséggondozó programok meghatározó eleme a mentorálás, ami lényegét tekintve egy olyan személyes jellegű segítségnyújtási forma, amelyre sok esetben elkülönítetten lehet sort keríteni. Összefoglalva tehát: a sikeres tehetséggondozási gyakorlatok egyszerre alkalmazzák az integratív és elkülönítő elemeket. Rendkívül fontos hangsúlyozni, hogy a tehetséggondozó programokban az elkülönítés a legtöbb esetben átmeneti jellegű és nyitott, azaz a tehetséggondozási folyamatba bármely fiatal bekerülhet akkor, ha egyéni fejlődésében eljutott arra a pontra, amelyben tehetsége megérett a programba való bekerülésre. A tehetséggondozó programoknak felvállalt módon potenciálisan az iskola, körzet összes diákja az alanya lehet, a tényleges beválogatást igen komplex, szakmai vizsgálatok, és a programban való részvétel siker-esélyének gondos mérlegelése kell, hogy megelőzze.” A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács állásfoglalása: „A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács támogat és véd minden olyan gyakorlatot, amely megfelel a komplex tehetséggondozás szakmai alapokon álló feltételeinek. E támogatás és védelem kiterjed annak a módszertani elemnek a támogatására és védelmére is, amely a tehetséggondozásban résztvevők elkülönítését jelenti, feltéve ha ez az elkülönítés átmeneti, befogadó és nyitott. Ugyanakkor a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács elítél minden olyan törekvést, amely saját magát tehetséggondozónak kiáltja ki ugyan, de szakmai alapok nélkül működik, híján van a komplex egyéniségfejlesztés fentiekben részletezett tartalmainak, és tehetséggondozó megjelölését a

fiatalok valamely egysíkú módon definiált csoportjának, illetve csoportjainak egy előnyös helyzetből való egyoldalú és végleges kirekesztésére használja fel”. (Az „Állásfoglalás” teljes szövege megtalálható a www.tehetsegpont.hu honlapon.)

Az itt megfogalmazott gyakorlati szempontok, elvek teljesen összhangban vannak az Európai Unió tehetséggondozó gyakorlatával, amelynek a lényege, hogy mind az integráció, mind a differenciált fejlesztés gyakorlati fogásait alkalmazni kell a felnövekvő nemzedék képességeinek, személyiségének minél hatékonyabb kibontakoztatásához - teljesen függetlenül attól, hogy valakiben nagyobb tehetség szunnyad-e vagy kisebb! E két szempont szimultán érvényesítése nélkül az iskolai pedagógiai munka nem lehet színvonalas és hatékony egyetlen gyerek számára sem!

Lásd még: gazdagítás, gyorsítás, komplex tehetségfejlesztő programok, szervezeti keretek.

További részletek: Balogh, 2006; Balogh-Koncz, 2008; Polonkai, 2002; Turmezeyné Heller E., 2008.

Disszemináció

Valamely termék eredményeinek terjesztése azért, hogy a ráfordított munka megtérülhessen (forrás: Idegen szavak gyűjteménye: <http://www.idegen-szavak.hu/keres/disszeminacio>). A disszemináció a projektek eredményeinek terjesztése annak érdekében, hogy a projekt által kiváltott hatás és ezáltal a projekt megvalósítására fordított források hasznosulása a lehető legnagyobb lehessen. Magában foglalja mind a projektek során megszületett termékek (új képzések, tantervek, tananyagok, taneszközök stb.), mind a projektmegvalósítás tapasztalatainak (projektmenedzsment, együttműködés, módszertan stb.) átadását. A hazai szakirodalomban egyelőre nem született olyan magyar szakkifejezés, amely kellő pontossággal adná vissza a jelentését, így az angolból átvett szó látszik meggyökeresedni (forrás: Tordai Péter: Az eredmények terjesztése a strukturális alapok esetében; www.celodin.org/files/hu/5738544757.doc)

Esetelemző csoport

Olyan csoport, amelynek célja egy „eset”-nek tekintett vizsgálati egység (pl. egyén, csoport, intézmény, eljárás, módszer és/vagy esemény) meghatározott szempontok szerinti bemutatása és/vagy értékelése. Az esetelemzés (egymást nem kizáró módon) lehet:

- előrejelző (prediktív) jellegű (pl. annak elemzése, hogy milyen következményei lehetnek XY tehetséges tanulóra, ha tanulmányait magántanulónaként folytatja);
- leíró jellegű (pl. egy tehetséggondozó program részletes bemutatása);
- értelmező jellegű (pl. a meghirdetett tehetségazonosító tevékenység iránti szokatlanul nagy/csekély érdeklődés okainak keresése).

Facilitátori szolgáltatások

Legáltalánosabb értelemben valamilyen folyamatot segítő, serkentő szolgáltatások gyűjtőneve. A szolgáltatást nyújtó személy/szervezet a facilitátor. A facilitátor feladata: probléma felvetés/meghatározás, megoldásra ösztönzés, a megoldás segítése, motiválás. A facilitátor feladata abban áll, hogy a problémafeltáró és problémamegoldó megbeszélések, csoportos döntéshozatali eljárások folyamatát tegye hatékonyabbá. Fontos ugyanakkor, hogy magát a döntést a résztvevők hozzák meg.

Gazdagítás, dúsitás

A gazdagítás a tehetségfejlesztő munka alapeszköze: ennek keretében a tehetségigéretnek adottságaikkal összhangban folyamatosan többet nyújtunk tehetségük kibontakoztatásához.

Passow (1958.) kutatásai adják itt a kiindulópontot: ő a gazdagításnak négy fajtáját különítette el egymástól, ezek ugyancsak támpontul szolgálnak a differenciált gazdagító programok megvalósításhoz. (Idézi: Páskuné, 2000.)

- Mélységben történő gazdagítás. Ennek során több lehetőséget kínálunk a tehetséges gyerekeknek tudásuk és képességeik alkalmazására, mint általában a tanulóknak.
- A tartalmi gazdagítás azt jelenti, hogy a tananyagot a tanulókra érzékenyen szerkesztjük meg, figyelembe véve érdeklődésüket, szükségleteiket, s ezeket közben fejlesztjük.
- A feldolgozási képességek gazdagítása elsősorban a kreatív és kritikus gondolkodás fejlesztését jelenti felfedező, illetve interdiszciplináris tevékenység közben.
- A tempóban történő gazdagítás a tehetséges gyerekek átlagosnál gyorsabb munkájára épül: ugyanannyi idő alatt többet képesek feldolgozni társaiknál, így kiegészítő elemeket is bevonhatunk a fejlesztő folyamatba. (Lásd: gyorsítás.)

További részletek: Balogh, 2006; Herskovits, 2000, Polonkai, 1999; Tóth, 2008.

Lásd még: gazdagítási modellek.

Gazdagítási modellek

Számos szisztematikus gazdagító program modellt fejlesztettek ki. E modellek mindegyike viszonylag átfogó tervet ad a tehetséges gyermekek azonosítására és a számukra készített program-szolgáltatásokra, amelyek alapvetően gazdagító természetűek. Ezek közül mi most hármat mutatunk be vázlatosan, ezek a legelterjedtebbek a pedagógiai gyakorlatban.

A Renzulli modell talán a legátfogóbb az azonosítás, adminisztráció, tanárképzés és program-megvalósítási struktúra kiterjedt kezelésével (Renzulli, 1994; Renzulli és Reis, 1986.). Három típusú program-élmény különíthető el:

(1) Az első típusú gazdagítás általános felfedező élményeket foglal magába, amely „az ismeretnek a hagyományos tantervben nem szereplő, új és izgalmas témáival,

ötleteivel és területeivel” ismerteti meg a diákokat (Renzulli és Reis, 1986, 237. o.).

(2) A második típusú gazdagítás, a csoportos képzés gyakorlatok köre, olyan tevékenységekből áll, amelyeket a kognitív és affektív folyamatok fejlesztésére terveztek. A tevékenységeket minden gyermek számára lehet kínálni, nem csupán a tehetségesek számára.

(3) A harmadik típusú gazdagítás valós problémák egyéni és kis csoportos vizsgálatát követeli meg. Speciális azonosítási eljárásokat alkalmaznak a gyermekek kiválasztásához a harmadik típusú gazdagításra – különösen a gyermek nyílt viselkedésének megfigyelésén keresztül, amely tükrözi egy konkrét témához vagy projekthez kapcsolódó aktuális érdeklődését, motivációját, vagy viselkedését.

A Treffinger-féle (1986.) Egyénre szabott programtervezési modell (Individualized Program Planning Model) hangsúlyozza az azonosítási folyamat során összegyűjtött információ intenzív használatát a tehetségesek erősségeire és érdeklődésére épülő, egyénre szabott tanulmányi programok tervezésében. A modell arra is törekvszik, hogy fejlessze az önállóság és az önirányítás készségeit a tehetségesekben. Arra fordítja a figyelmet, hogyan kell kezelni és ellátni a tehetségeseket egy általános osztályban.

A Betts (1986.) által kifejlesztett Autonóm Tanuló Modell (Autonomous Learner Model) arra tesz kísérletet, hogy elerjen tegyen a tehetségesek tanulmányi, szociális és emocionális szükségleteinek, miközben az önállóság vagy autonómia célját tűzi ki maga elé, hogy a tanulók felelőssé váljanak saját tanulmányaikért. A modell biztosítja, hogy a tanuló

1) figyelmet fordítson önmagára mint tehetséges egyénre, valamint a programlehetőségekre;

2) gazdagító gyakorlatokban vegyen részt, például vizsgálatokban, kulturális tevékenységekben és terepgyakorlatokon;

3) szemináriumokat látogasson a futurizmusról, problémákról és vitás kérdésekről;

4) a tanulási készségeket, pályaválasztási ismereteket és interperszonális képességeit egyénileg fejlessze;

5) mélyreható vizsgálatokat folytasson csoportos projektek és mentorálás keretében. Ez a modell különösen erősen összpontosít a tehetséges diákok egyéni fejlődésére.

A modellek részletes leírása megtalálható: Balogh, 2006.

Lásd még: gazdagítás, dúsitás.

Gyorsítás

Már a gazdagítás Passow által kidolgozott és fentebb bemutatott rendszerében feltűnt a „tempóban történő gazdagítás”, amely arra épül, hogy a tehetséges tanulók gyorsabban többet képesek feldolgozni, teljesíteni. Ezt a szempontot kiterjesztették a tehetséggondozás egész rendszerére,

s így jött létre a gyorsítás fogalma. Ennek lényege, hogy a tehetséges tanulók általában gyorsabban fejlődnek, mint társaik, s ezért biztosítani kell részükre azokat a kereteket, amelyek lehetővé teszik az egyéni tempóban (gyorsabban) való haladást. Sokféle formája alakult ki a gyorsításnak, itt a legfontosabbakat soroljuk fel Feger (1997.) összegzése alapján:

- Korábbi iskolakezdés. Nagy különbségek lehetnek a fejlődésben már a gyerekkorban, s ez alapján nem egyszer előfordul, hogy az általánosan szokásos életkor (6-7 éves kor) előtt elkezd a gyerek az iskolai tanulmányait. Természetesen körültekintő iskolaérettségi vizsgálatok jelentik a garanciát a tévedés elkerüléséhez.

- Osztály-átléptetés. A gyorsabb fejlődés és ehhez kapcsolódó nagyobb teljesítmény az iskolai évek alatt is jellemezhetik a tehetséges tanulókat. Ha ez minden tantárgyban jellemzi a diákot, s idő előtt képes a követelményeket teljesíteni, akkor élni kell ezzel a lehetőséggel is.

- D-típusú osztályok. Ezek lényege, hogy összeválogatott tehetséges gyerekekkel rövidebb idő alatt (például négy év helyett három év alatt) teljesítik az általános iskola felső tagozatának tantárgyi követelményeit (vö: Nagy, 2000.).

- Tanulmányi idő lerövidítése. A tehetséges diák folyamatos magas szintű teljesítménye lehetővé teszi azt is, hogy az egész iskolai időt (8 év, 12 év) rövidebb idő alatt teljesítse.

- Egyetemi tanulmányok idő előtti elkezdése. Ez két formában is lehetséges. Az egyik, hogy tanulmányi ideje lerövidítésével a szokásos életkor előtt teljesíti a középiskolai követelményeket a tanuló, s így hamarabb felvételt nyerhet a felsőoktatásba. A másik lehetőség, hogy egy-egy speciális szakterületen (pl. matematika, zene) a középiskolai tanulmányok mellett már folytatja az egyetemi tanulmányait is.

További részletek: Balogh, 2006.

Hatásvizsgálat

A tehetséggondozó programok hatásvizsgálatának jelentőségét a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács (NTT) hangsúlyozza. A Tehetségpontokkal (az NTT által elismert tehetséggondozó központokkal) szemben támasztott egyik szakmai minimum követelmény szerint lényeges, hogy: „A Tehetségpontok tehetséggondozó tevékenységüket önkormányzatos hatásvizsgálattal is szabályozzák, ellenőrizték. A hatásvizsgálattal alá nem támasztott tehetséggondozás nem tekinthető bizonyítottnak. A pályázati rendszerben a hatásvizsgálatokra nagy hangsúlyt kell helyezni, hogy az anyagi támogatás oda kerüljön, ahol az bizonyíthatóan »jó helyen« van.” (Forrás: www.tehetsegpont.hu, 2008. október 23-ai letöltés.)

A tehetséggondozó programokra vonatkozó hatásvizsgálat a programok és/vagy módszerek (tovább)fejlesztését, illetve az egyéni fejlesztési tervek kidolgozását és módosítását lehetővé tevő, szabályozó funkcióval, visszacsatolási le-

hetőséggel bíró tevékenység. Esetében azt vizsgáljuk, hogy egy adott tehetséggondozó programnak van-e minél objektívebb módon bizonyítható fejlesztő hatása, vagy sem.

Lásd még: tehetségazonosítás, -felismerés; tehetségdiagnosztika.

További részletek: Mező, 2008.

Hálózatfejlesztés

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2007. február 9-én kelt, Tehetségpontok megalakítására vonatkozó felhívásából eredően a hálózatfejlesztés is a Tehetségpontok alapfeladatai közé tartozik. Szemelvények a felhívás szövegéből:

- A Tehetségpontok abban segítenek, hogy: „az intézményi, helyi, térségi és regionális tehetséggondozó kezdeményezések minél intenzívebb kapcsolatrendszer tudjanak kiépíteni egymással, a tehetséges fiatalokkal, a tehetséges fiatalok környezetével (szüleivel, tanáraival stb.), a tehetséggondozásban jártas szakemberekkel, és a tehetséggondozást segítő önkormányzati, egyházi, civil szervezetekkel, vállalkozásokkal és magánszemélyekkel, a tehetséggondozó kezdeményezések minél több emberi és anyagi erőforrást tudjanak bevonni a tehetségsegítés folyamatába.”

- „A Tehetségpontokat bármilyen helyi szerveződéshez (helyi civil szervezet, önkormányzat, iskola, egyházi intézmény stb.) kötni lehet. Rendkívül lényeges azonban, hogy e szervezet integráljon minden helyi, a tehetséggondozásban megmozgatható erőt, azaz a helyi önkormányzatot, iskolákat (különös hangsúllyal: felsőoktatási intézményeket, ha ilyenek vannak), civil szerveződéseket, egyházakat és (nem utolsó sorban) a tehetséggondozást támogató helyi cégeket és magánszemélyeket (mentorokat, tanárokat, szülőket, nyugdíjas szakembereket, támogatókat, segítőköt). Ehhez a Tehetségpont kezdeményezőinek rendkívül nagy és igen kreatív hálózatszervező, együttműködési készséget kell felmutatniuk. A Tehetségpont nem tölti be feladatát, ha csak az anyaintézmény integrált részeként, a helyi közösség többi szeletét irányító feladatkört kíván betölteni, és nem törekszik minden helyi tehetségsegítő kezdeményezés szolgálatára, koordinációjára. Hasznos lehet, de nem kötelező, hogy a Tehetségpontok munkájában résztvevő intézmények és csoportok egy közös, erre a célra alakuló civil szervezet (egyesületet, alapítványt) alapítsanak.”

- „A Tehetségpontok csak egymással együttműködve, hálózatos formában tudnak létezni, hiszen tevékenységük egyik alapvető eleme a folyamatos információcseré, mind a helyi értékek (tehetséges fiatalok, mentorok, kezdeményezések, jó példák, a segítség bármilyen formája) közvetítése az ország többi részébe, mind pedig a máshonnan származó értékek (ld. fent) befogadása és alkotó alkalmazása az aktuális Tehetségpont környezetében.”

- „A Tehetségpontok hálózatát rugalmas, horizontális kapcsolatokban gazdag, dinamikus hálózatnak és

nem fa-szerkezetű, hierarchikus struktúrának kell elképzelni. Ügyelni kell arra, hogy két Tehetségpont egymással való kapcsolatteremtéséhez lehetőség szerint egynél több Tehetségpont közvetítésére ne legyen szükség. Ennek érdekében biztosítani kell azt, hogy a Tehetségpontok vezetői intenzív személyes kapcsolatban legyenek egymással. A Tehetségpontok együttműködésében, és terjedésének folyamatában fontos elem a térségi, illetve regionális tehetséggondozó intézmények, kezdeményezések bevonása.”

- „Amennyiben egy régióban (ide értve a határon túli magyarlakta területeket is) a Tehetségpontok száma 3 fölé nő, kezdeményezni érdemes, 5 fölé pedig kezdeményezni kell, hogy a régió Tehetségpontjainak képviselői egyeztető fórumot alakítsanak, és kölcsönös egyetértéssel megbízzák a régiót összefogó, képviselő Tehetségpontot. Biztosítani kell annak a lehetőségét, hogy a helyzet átalakulásával a képviselői feladatkör más Tehetségpontnak is átadható legyen, akár rotációs alapon is. A horizontális kapcsolatok és a Nemzeti Tehetségközpont mellett a régiókat összefogó Tehetségpontok kötik össze a Tehetségpontokat egymással is.”

Forrás: <http://www.tehetsegpont.hu/96-12219.php>

Jó gyakorlat

A tehetségdiagnosztika, -gondozás, tanácsadás, hálózati együttműködés terén hatásvizsgálatokkal alátámasztott, s eredményesnek tekinthető egyedi eljárás/módszer, vagy programszerű tevékenység.

Komplex tehetségfejlesztő programok

Mindenekelőtt kiemelendő, hogy a fejlesztés során a korábban felsorolt négy tehetség-összetevőre egyaránt kell figyelniük, tehát a képességek mellett a személyiség-tényezők formálásának is nagyon fontos szerepet kell kapnia a programokban. E két főirányon belül további négy általánosan elfogadott alapelv fogalmazható meg a célkitűzésekre vonatkozóan. Fontos a programok tervezésekor a következőkre is figyelni:

- a tehetséges gyerek erős oldalának fejlesztése;
- a tehetséges gyerek gyenge oldalának fejlesztése (Csaknem minden tehetséges gyereknél van ilyen, s ez akadályozhatja az erős oldal kibontakozását, például alacsony önértékelés, biztonságérzet hiánya stb.);
- megfelelő „légkör” megteremtése (kiegyensúlyozott társas kapcsolatok pedagógusokkal, fejlesztő szakemberekkel és a társakkal);
- szabadidős, lazító programok, amelyek biztosítják a feltöltődést, pihenést.

További részletek: Balogh, 1999, 2004, 2006; Balogh-Koncz, 2008; Endrődiné, 2003; Fodorné, 2008; Fűkőné, 2008; Koncz, 2003; Kormos-Sarka, 2008; Mező-Mező, 2007; Nagy, 2003; Polonkai, 1999; Titkó, 2008; Tóth T., 2008.

Legalább konzultáción, kapcsolatfelvételen alapuló együttműködés

Két Tehetségpont legalább konzultáción, kapcsolatfelvételen alapuló együttműködést valósít meg, akkor, ha egy tehetség-témájú ügyben egymással személyesen, telefonon, e-mailben, levélben vagy bármilyen más csatornán keresztül kapcsolatot létesít. Az együttműködést bizonyíthatja: mindkét Tehetségpont egybehangzó nyilatkozata, dokumentációja.

Magyar Génius Integrált Tehetségsegítő Program

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács és a Tanács jogi képviselőjét ellátó Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége 2006-tól folyamatosan kifejlesztett egy olyan országos tehetségsegítő hálózat kialakítására irányuló programot, amelynek számos elemét az Új Magyarország Fejlesztési Terv is támogatja Magyar Génius Integrált Tehetségsegítő Program néven. Az Integrált Tehetségsegítő Programra jutó támogatás 2009 és 2011 között összesen 3,7 milliárd Ft.

Lásd még: Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Nemzeti Tehetség Tanács

További részletek: <http://www.tehetsegpont.hu/96-16840.php>

Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács jogi képviselőjét a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége közhasznú egyesület látja el.

Az egyesület címe: Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 1111 Budapest, Karinthy Frigyes út 4-6. II. em./1. vág: 1507 Budapest, Pf. 1.

Az egyesület elnöksége: Csermely Péter (elnök), Bajzák Eszter, Balogh László, Pakucs János és Sulyok Katalin (alelnökök)

Az NTT <http://www.tehetsegpont.hu/96-11473.php> című honlapjáról letölthetők az alábbi dokumentumok:

- Az Egyesületnek a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács megalakulását támogató 1043/2006.(IV.19.) Korm. sz. határozata alapján az Oktatási és Kulturális Minisztériummal kötött megállapodása.
- Az egyesületről és a tagszervezeteiről szóló ismertető.
- Az egyesület alapszabálya.
- Az egyesület Alkalmassági és Fegyelmi Szabályzata.
- Az egyesület Adatvédelmi és Adatkezelési Szabályzata.
- Az egyesület Befektetési Szabályzata.
- Az egyesület Szellemi Tulajdon Szabályzata.
- Az egyesület Esélyegyenlőségi Terve.
- Az egyesület Fenntarthatósági Terve.
- Az egyesület Etikai Kódexe.

Lásd még: Magyar Génius Integrált Tehetségsegítő Program, Nemzeti Tehetség Tanács

További részletek: NTT honlap: <http://www.tehetsegpont.hu/96-11473.php>

Nemzeti Tehetségsegítő Tanács (NTT)

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanácsot a magyarországi és határon túli, tehetségsegítéssel foglalkozó civil szervezetek az alábbi célok érdekében hozták létre:

- a Tanács állandó lehetőséget ad arra, hogy a magyarországi és határon túli magyar tehetségsegítéssel foglalkozó civil szervezetek (a továbbiakban: Szervezetek) egyeztessék álláspontjukat, hazai és külföldi példák tanulmányozásával, szakmai fórumok megszervezésével, támogatási lehetőségek megszerzésével, új támogatási formák átgondolásával, valamint pályázatok kiírásával segítsék és alakítsák a magyar tehetséggondozás rendszerének további fejlődését;

- a Tanács a kormány 1043/2006. (IV.19.) számú határozata alapján állandó és szervezett formát kínál a fenti Szervezetek és a kormányzat párbeszédére, a Szervezetek igényeinek megfogalmazására, a kormányzat tehetségsegítéssel kapcsolatos terveinek véleményezésére, ilyen irányú munkájának társadalmi ellenőrzésére;

- a Tanács állást foglal, és véleményt nyilvánít a tehetségek segítésével kapcsolatos kérdésekben, e véleményét a médiában megjeleníti;

- a Tanács lehetőséget teremt arra, hogy a Szervezetek a róluk szóló információkat közös web-oldalon (www.tehetsegpont.hu), kiadványokban, regionális információs pontokon (Tehetségpontok), regionális fórumokon és a médiában közreadják;

- a Tanács a fenti tevékenységében különös hangsúllyal támogatja, segíti a tehetségek felismerésének, kiválasztásának, segítésének, ők és mestereik elismerésének különböző formáit, az ezeket oktató programokat, valamint a tehetséges fiatalok kapcsolatépítését, önszerveződését, és társadalmi felelősségvállalását.

A Tanács tehát civil kezdeményezésre létrejött olyan független szervezet, amely munkájában koordinál, irányt mutató, esetenként szervező feladatokat lát el.

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács jogi képviselőjét a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége közhasznú egyesület látja el.

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács titkársága a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége székhelyén található: Magyar Géniusz Projektroda, 1111 Budapest, Karinty Frigyes út 4-6. II. em./1.

Lásd még: Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Magyar Génius Integrált Tehetségsegítő Program, Tehetségpont.

További részletek: NTT honlap: <http://www.tehetsegpont.hu/96-11462.php>

Partner, partnerszervezet

Partnereknek (szervezeti forma esetén: partnerszervezeteknek) tekinthetők mindazok a szakemberek, szakmai szervezetek, természetes személyek, közösségek, jogi személyiséggel rendelkező és nem rendelkező civil és egyéb szervezetek, gazdasági társaságok, akik vagy amelyek szakmailag, erkölcsileg és anyagilag, közvetlenül, vagy közvetetten támogatják a tehetségsegítés különböző formáit.

További részletek: Kormos Dénes Módszertani segédlet a Tehetségtanácsok megalakításához, működtetéséhez című művében (2010.)

Speciális szerepek a tehetségfejlesztésben

Sokirányú, a hagyományostól gyakran eltérő feladatkör megoldása vár azokra az iskolákra, amelyek zászlajukra tűzik a hatékony tehetséggondozás jelszavát. E feladatok sikeres teljesítésére akkor van esély, ha a tantestületen belül jól körülhatároljuk a funkciókat. Ennek kialakult egy rendszere, amely sikeresen működik nagy hagyományokkal rendelkező tehetséggondozó iskolákban. (Vö: Eyre, 1997.) A külföldi és hazai tapasztalatok alapján a tantestületen belül a következő munkamegosztás ajánlott:

- Programvezető (igazgató, igazgatóhelyettes): általános áttekintés, bátorítás, segítés, ellenőrzés, a téma napirenden tartása.

- Munkaközösségvezetők: átfogó programok készítése, tanórai és tanórán kívüli gondozás, folytonosság és előrehaladás, forrásanyagok biztosítása, hatékonyság ellenőrzése.

- Tehetséggondozó koordinátor: össziskolai azonosító és ellenőrző programok készítése, órán (iskolán) kívüli tevékenységek koordinálása, mentor-programok irányítása, versenyek szervezése.

- Tehetség-tanácsadó szakember (erre képzett pedagógus vagy pszichológus): problémás helyzetekben – elsősorban egyéni és kiscsoportos formákban – konzultációs keretek között segíti a tehetség-program megvalósítását. Munkájának három fő iránya van: tanácsadás a gyerekeknek, a közreműködő pedagógusoknak, valamint a szülőknek. A tehetség-tanácsadói munka elemzése részletesen megtalálható Mező (2003.) könyvében.

- Mentor: olyan szakember, aki közvetlenül és folyamatosan irányítja egy-egy tehetséges diák tevékenységét. Ez a személy tanulmányi tervezési célokat és pszichoszociális célokat is szolgálhat, mivel a mentor példaképet is jelent a tanuló számára. A mentor lehet főállású pedagógus az iskolában, aki csak ezzel foglalkozik, s rendes tanórákat nem tart. Ugyanakkor részmunkaidőben is lehet ezt a tevékenységet végezni, illetve külső szakemberek is sikeresen láthatják el ezt a feladatkört. A hatékony tehetségfejlesztés e szerepkör felhasználása nélkül ma már nehezen képzelhető el, Magyarországon most van elterjedőben.

- Az egyes szaktanárok: közreműködés a programok

kidolgozásában, tehetséges tanulók azonosítása, egyéni szükségletek és érdeklődés felderítése és fejlesztése, tanórai és órán kívüli gazdagítás.

További részletek: Balogh, 2006, Balogh-Koncz, 2008; Koncz, 1999.

Szakmailag korrekt tevékenység

A tehetségazonosítás, -gondozás és tanácsadás esetén szakmailag korrekt tevékenység általános kritériumai: objektív, megbízható és érvényes vizsgálatokra törekszik; jól dokumentált (a dokumentáció alapján mások által is reprodukálható, nyomon követhető). A „jól dokumentáltság” nemcsak a Tehetségpont munkatársai számára lehetnek irányadók, hanem külső szakértők (pl. a Tehetségpontok Akkreditációs Bizottsága) számára is segít megítélni azt, hogy a Tehetségpont szakmailag korrekt tevékenységet fejt-e ki a tehetségszűrés, -gondozás és tanácsadás terén:

- A tehetségszűrésre vonatkozó dokumentáció tartalmazza: az alkalmazott tehetségkonceptiót, a vizsgálható tehetségterületeket, a vizsgálatok módszereit, eszközeit, változóit (azok lehetséges értékeit/értéktartományait, küszöbértékeit, s ezen értékek esetén teljesítendő cselekvési tervet), a vizsgálatok általános menetét, ütemezését, a feladatok elvégzését koordináló felelős személy nevét, utolérhetőségét; a tehetségazonosítás technikai és pénzügyi tervét, költségvetését; valamint a vizsgált személyek számát, a vizsgálati minta összetételét, a vizsgálatok eredményét személyenként (az adatvédelmi jogok figyelembe tartásával) és szükség esetén csoportszinten.

- A tehetséggondozásra vonatkozó dokumentáció tartalmazza: az alkalmazott tehetségkonceptiót, a tehetséggondozó program által fejlesztett főbb változókat; a tehetséggondozó program tematikáját, ütemtervét; a tehetséggondozó programba beválogatott személyek számát és jellemzőit, a beválogatás menetét; a tehetséggondozó program önkormányzati (előzetes-fejlesztés-utózetes jellegű) hatásvizsgálatának módszereit, eszközeit, menetét, sikerkritériumait, eredményét; a tehetséggondozó programot készítő, illetve ténylegesen megvalósító személyek nevét, utolérhetőségét, legalább a gondozóprogram idejére szóló alkalmazásról és/vagy megbízásról és/vagy önkéntes munka felajánlásáról szóló szerződéseket/nyilatkozatokat; a tehetséggondozó program költségvetését; szükség esetén egyéni fejlesztési terveket.

- A tehetség tanácsadásra vonatkozó dokumentáció tartalmazza: az elmúlt időszakban milyen témákban tudta felvállalni (s a jövőben milyen témákban fogja tudni felvállalni) a közvetlen tanácsadást a Tehetségpont és konkrétan ki(k) látták el a tehetség tanácsadói tevékenységet; milyen témákban tudott közvetett tanácsadást (továbbküldés más tanácsadó szolgáltatóhoz) nyújtani, s konkrétan kikhez (személyekhez, szervezetekhez, Tehetségpontokhoz) küldte tovább a klienseket (hány főt) az indirekt tanácsadás ese-

tén; milyen gyakorisággal, idői keretek között és szervezeti formában látott el tanácsadói feladatokat eddig, s szándékozik-e ezen változtatni a jövőben; hogyan dokumentálta a tanácsadói folyamatot, hogyan ellenőrizte a tanácsadói tevékenység hatékonyságát, s mi lett ennek a konklúziója; melyek voltak a gyakran felmerülő témák/problémák a tanácsadásban és milyen cselekvési terv, forráskönyv alakult ki ezek megoldásával kapcsolatban; milyen, a tehetség tanácsadói témáihoz kapcsolódó papírformátumú és/vagy elektronikus adatbázisokat, segédleteket, útmutatókat talált praktikusnak a tapasztalatai alapján; a tehetség tanácsadói feladatok elvégzését koordináló felelős személy nevét, utolérhetőségét; a feladatokat elvégzők nevét; a tehetség tanácsadás költségvetését; a tehetség tanácsadásban résztvevő személyek számát és mintaváltozóit - pl.: nem, életkor, szerep (diák, szülő, pedagógus, intézmény, civil szervezet, Tehetségpont stb.) - alakulását; a megoldott, folyamatban lévő, megoldatlan esetek statisztikáját, rövid ok-kutató elemzését.

Szervezeti keretek

Hagyományosan a tanóra a terepe a tehetség felismerésének és fejlesztésének, azonban a gyakorlat bizonyította, hogy kizárólag ebben a szervezeti keretben nem lehet megoldani a hatékony iskolai tehetséggondozást. Leginkább azért nem, mert a tanóra kevésbé teszi lehetővé az egyéni differenciálást, mint a tanórán és iskolán kívüli szervezeti formák. A lényeg itt is az, hogy rendszerben tud hatékonyan működni a tehetséggondozás, s ennek a legfőbb elemei a következők:

- a tanórai differenciálás különféle formái (minél több kiscsoportos, nívócsoportos és egyénre szabott munka!),
- speciális osztály,
- fakultáció,
- délutáni foglalkozások (szakkör, blokk, önképzőkör, edzések stb.),
- hétfégi programok,
- nyári kurzusok,
- mentor-program stb.

Ezek mindegyike hatékony lehet: a célkitűzésekkel, a programmal, a tanulók jellemzőivel összhangban kell közülük választani. Természetesen fontos, hogy a tanórai és tanórán (iskolán) kívüli formákat kapcsoljuk össze a hatékonyság érdekében, ebben a tekintetben is csak egységes rendszerben lehet sikeres a tehetséggondozás.

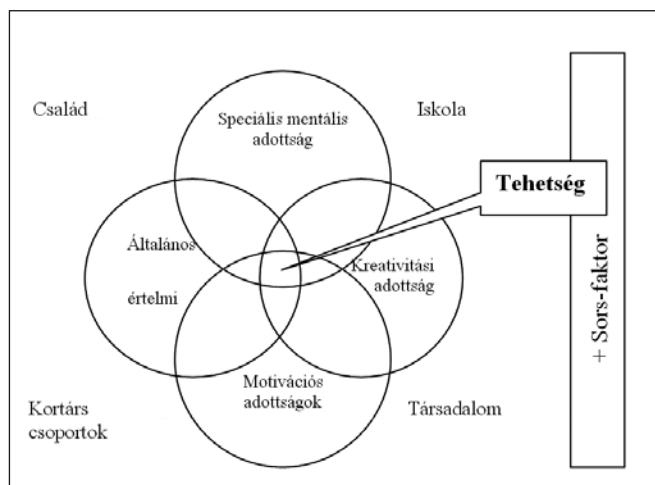
További részletek: Balogh, 2006; Balogh-Koncz, 2008; Polonkai, 2002; Tóth, 2000.

Tehetség

A tehetséget leíró teóriákból sokféle látott napvilágot (vö. Balogh, 2006, Herskovits-Gefferth, 2000), ma legáltalánosabban a Renzulli-féle (1978), illetve Magyarországon a Czeizel-féle (1997, 2003) az elfogadott.

Itt most a Czeizel-féle modellt mutatjuk be, a Renzulli-moddell a „Tehetség-fejlődési tényezők” címszó alatt szerepel.

A Czeizel-féle „2x4+1” faktoros tehetségmodell

Ezek a modellek négy összetevőjét emelik ki a tehetségnek:

- átlag feletti általános képességek,
- átlagot meghaladó speciális képességek,
- kreativitás,
- feladat iránti elkötelezettség, motiváció.

Az átlag feletti általános képességek közé tartozik például a magas szintű elvont gondolkodás, fejlett anyanyelvi képességek, jó memória, hatékony információfeldolgozási stratégiák stb. Ezek szerepe természetesen más és más az egyes speciális tehetség-területeken.

A speciális képességek adják meg a jellegzetességét a tehetségnek. Ezekből sokféle van, a Gardner-féle (1983.) csoportosítás általánosan elfogadott. (Lásd A tehetség fajtái!)

A kreativitás is több elemből épül fel: originalitás, flexibilitás, fluencia, problémaérzékenység stb. Ez az összetevő is meghatározó a tehetség funkcionálásában, hiszen a tehetségre egyebek között éppen az jellemző, hogy probléma-helyzetekben új megoldásokat talál, s ez kreatív képességek nélkül elképzelhetetlen.

A feladat iránti elkötelezettség olyan személyiség-tényezőket foglal magába, amelyek a magas szintű teljesítményhez az energiát biztosítják: érdeklődés, versenyszellem, kitartás, emocionális stabilitás stb. A képességek bármilyen magas szintre is fejlődnek, e háttértényezők fejlettsége nélkül nincs magas szintű teljesítmény.

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2007 januárjában a következő egyszerűsített fogalomleírást fogadta el: „Tehetségesnek tehát azok tekinthetők, akik kiváló adottságaik alapján – a négy fenti összetevő ötvözeteként – magas szintű teljesítményre képesek az élet valamely tevékenységi területén”. (Balogh, 2007, 3.o.)

Tehetségdiagnosztika

A tehetséggel kapcsolatos lelki, viselkedésbeli, teljesítménybeli, környezeti tényezők vizsgálatát nevezzük tehetségdiagnosztikának. A tehetségdiagnosztika főbb céljai, alanyai és a vizsgálatok által megválaszolandó kérdések jellege:

Kire/mire vonatkozik a tehetségdiagnosztika?	A tehetségdiagnosztika célja		
	Tehetségazonosítás	Beválogatás	Hatásvizsgálat
Egy adott személyt középpontba állító diagnosztika:	Tehetséges-e valamilyen a vizsgálati személy?	Milyen tehetséggondozó programba válogatható be a vizsgálati személy?	Egy adott személy esetében hatékony volt a tehetséggondozó program?
Kisebb-nagyobb csoportokra fókuszáló diagnosztika:	Kik felelnek meg az alkalmazott tehetségkonceptió kritériumainak (kik a tehetségesek a vizsgálati csoport tagjai közül)?	Kik felelnek meg az alkalmazott tehetségkonceptió és a tehetséggondozó program kritériumainak?	Egy adott vizsgálati csoport esetében hatékony volt a tehetséggondozó program?
Tehetséggondozó programra fókuszáló diagnosztika:			Általában véve milyen hatása van a vizsgált tehetséggondozó programnak?

Lásd még: tehetségazonosítás, tehetségfelismerés; hatásvizsgálat.

További részletek: Mező, 2008, Dávid Imre - Bóta Margit - Páskuné Kiss Judit (2002.)

Tehetség tanácsadás

A tehetség tanácsadás arra szolgál, hogy tisztázza a tehetséggel kapcsolatos problémákat és gondokat, a tehetséges személyek azonosításával, gondozásával és kutatásával kapcsolatban célokat tűzzön ki, segítse e célokat megvalósítani, a tehetség-ügyet legjobban szolgáló döntéseket meghozni, és megfontolt, célirányos tevékenységet folytatni. A tehetség tanácsadás specifikus jegyei:

1) A tehetség tanácsadó a tehetségazonosítás, -gondozás és -kutatás körében járatos, szakirodalmi tájékozottsággal és szakmai kapcsolatokkal rendelkező főiskolai vagy egyetemi szintű pedagógiai és/vagy egyetemi szintű pszichológiai képzettséggel rendelkező személy;

2) A tanácsot kérő személy lehet:

a) a (tehetséges)diák;

b) a szülők;

c) a tehetségesekkel foglalkozó pedagógus kolléga;

d) az intézményvezető;

e) (oktatás)politikai döntéshozó, képviselő;

f) a tehetség témakörrel ismerkedő egyéb személy.

3) A tehetség tanácsadás tartalma szerint két nagyobb csoportba sorolható:

a) a tehetséggel szorosan összefüggő területek: tehetség identifikáció, tehetséggondozás;

b) a tehetséggel lazábban összefüggő, de lényeges területek. Például: tanulási problémák, kreativitás, motiválás, pályáorientáció, életvezetési problémák stb.

4) A tehetség tanácsadó sem pszichiátriai, sem pszichológiai tanácsadást (terápiát) nem folytathat - hacsak nincs erre feljogosító képesítése. Kompetenciája elsősorban a tehetséggel kapcsolatos ügyek informatív megközelítésére terjed ki, ami gyakran kiegészül a pedagógiai (pszichológus tanácsadó esetében lélektani) szinten történő beavatkozással.

5) A tehetség tanácsadónak nem lehet feladata minden probléma és mindenki más problémájának megoldása. A tehetség tanácsadó legfontosabb feladatai:

a) a tehetséggel kapcsolatos (diákot, szülőt, pedagógust, intézményvezetőt vagy intézményt, társadalmat érintő) problémahelyzetek vagy nagyszerű lehetőségek önálló felismerése, s saját kezdeményezésre történő megelőzése, kezelése vagy kiaknázása;

b) ha diákok, szülők, pedagógusok vagy intézményvezetők tehetséggel kapcsolatos problémákkal fordulnak hozzá, akkor feladata lehet:

1) felvilágosítás nyújtása;

2) ideális esetben a problémamegoldás megvalósítása;

3) a szakmai kapcsolatok működtetése; és

4) szakirodalmi javaslat révén hozzájárulás a megoldáshoz;

c) a tehetség tanácsadói tevékenységhez szükséges szakmai kapcsolatok építése, ápolása, s adott esetben mozgósítása (hálózatfejlesztés). Lényeges szakmai kapcsolatok lehetnek például: tehetség tanácsadó kollégák, tehetségkutatók, pályáorientációs területen dolgozók, pszichológusok, alsó-, közép- és felsőfokú oktatási intézmények, tehetség-

gondozásra alkalmas civil szervezetek, potenciális mentorok, pedagógiai intézetek, nevelési tanácsadók, gyermek ideggondozó intézetek, iskolaorvosok és más egészségügyi szakemberek stb;

d) a tehetség tanácsadói tevékenységhez szükséges szakirodalmi tájékozottság folyamatos biztosítása, valamint a tanácsadói gyakorlatban felmerülő problématerületeken való önképzés, információgyűjtés és rendszerezés;

e) a tehetséges személyek érdekvédelme a lehetőségek adta határokon és fórumokon belül;

f) a tehetséggel kapcsolatos társadalmi szemléletformálás elősegítése; a saját eredmények közzététele mind a szakmai, mind a laikus közönség számára.

További részletek: Mező, 2004.

Tehetségazonosítás, -felismerés

A tehetségazonosítás az a folyamat, amelynek során felderítjük az emberekben rejlő tehetségígéretet. Sokan tartják ezt a területet a tehetséggondozó munka legkritikusabb pontjának. Nem véletlenül, hiszen ha nem találjuk meg az igazi tehetségeket, nem lehet hatékony a leggondosabban összeállított a program sem. Másrészt azért is kritikus elem ez, mert nagyon nehéz korrekt módon azonosítani a tehetséget. Ennek a feladatnak a megoldása körültekintő munkát kíván a szakemberektől.

Az alábbiakban megfogalmazzuk a legfőbb szempontokat tehetségazonosítás értelmezéséhez, ezek segítségével szolgálunk a gyakorlati munkához. (Balogh, 2002/a)

- Az azonosításhoz a korábban jelzett Renzulli, illetve Czeizel-féle modell ad kapaszkodókat, mind a négy összetevőre figyelniük kell az azonosítási folyamatban.

- A ki nem bontakozott, szunnyadó tehetség rejtekezik, gyakran ezért is nehéz felismerni: ezért óvatosságnak kell lenniük a „nem tehetséges gyerek” megbélyegző titulussal.

- A képesség és a teljesítmény két különböző dolog: gyakori az alulteljesítő tehetséges tanuló, ugyanakkor a jó tanulmányi eredmény nem mindig rejt tehetséget.

- A pszichológiai vizsgálati módszerek (tesztek) segítséget nyújthatnak az azonosításhoz, de önmagukban nem tévedhetetlenek, így nem jelenthetnek egyedüli megoldást.

- A pedagógus és a gyerek folyamatos együttes tevékenysége ad legtöbb kapaszkodót a tehetség felismeréséhez.

- Minél több forrásból szerzünk az azonosítandó személyre vonatkozó információkat teljesítményéről, képességeiről, annál megbízhatóbb az azonosítás. A következő módszerek együttesen biztosítják a komplexitást:

- tanár, fejlesztő szakember jellemzése,

- tesztek és felmérések,

- kérdőívek - általános és tantárgyak szerinti,

- iskolapszichológusok véleménye,

- szülői jellemzés,
- tanuló társak jellemzése.

Természetesen itt csak az alapproblémáit érintettük a tehetség felismerésének, azonosításának, ennél jóval gazdagabb ez a problémakör, további információk szerezhetők a munkához hazai könyvekből (Vö: Balogh, 2003, 2004, 2006, 2008; Dávid, 2000, 2008; Ferku - Mező, 2003; Gyarmathy, 2006, Mező-Milén-Püspöki, 2003; Polonkai, 2003; Tóth, 1996, 2003.)

Lásd még: tehetségszűrés

Tehetségfejlesztési szakértő

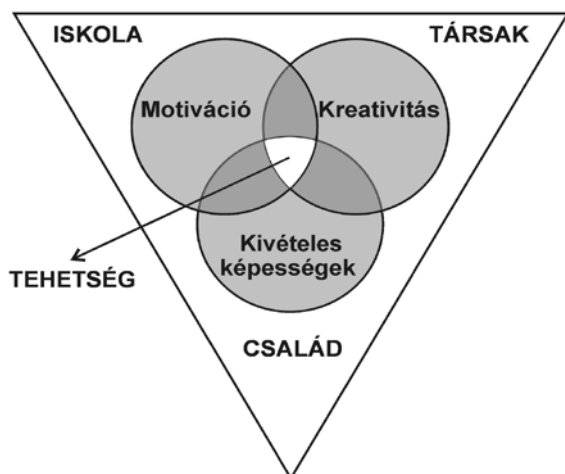
Mivel új típusú feladatok egész sora jelenik meg a tehetségfejlesztő programok kapcsán, ezért elengedhetetlen a sikeres munkához a szakemberek folyamatos továbbképzése. Ehhez Magyarországon 1997 óta rendelkezésre állnak a szervezeti keretek. Van két éves posztgraduális pedagógusi szakvizsga-program „Tehetség és fejlesztése” elnevezéssel, és működik a szakirányú végzettséget nyújtó, ugyancsak négy féléves „Tehetségfejlesztési szakértő” posztgraduális képzés is. Újabban elindult a Master szintű tanárképzésben a „Tehetségfejlesztő tanár” is. Tehetségfejlesztési szakértőknek azokat tekintjük, akik a fenti három képzés valamelyikében posztgraduális vagy MA-diplomát szereztek.

További részletek: Balogh, 2002/b, 2006.

Tehetségfejlődési tényezők

Egyre nagyobb empirikus támogatást nyertek az idők során azok az elméleti feltételezések, amelyek a tehetséghez szükséges faktorok interakcióját vizsgálták. Ez vezetett Mönks többtényezős tehetség-modelljéhez. A kivételes képességek, a motiváció és a kreativitás összetevőin kívül ez a modell a családot, az iskolát és a társakat is bevonja mint társadalmi pilléreket:

Mönks-Renzulli komplex tehetség-modellje

A társadalmi pillérek közül a család játssza a legfontosabb szerepet a tehetség nevelésében. A család tudja biztosítani azt, hogy a gyermek egészségesen és (lelkileg) kiegyensúlyozottan nőhessen fel. Másrészt arra is van példa, hogy a család nem ismeri fel vagy nem ismeri el a gyermek potenciális tehetségét, és ez negatívan befolyásolhatja a gyermeket. Az iskola szintén fontos pillér. Beleértjük mind a vezetést, mind a tantestületet. A tanárok között van, aki odafigyel a tehetségekre, és van, aki ignorálja őket az osztályában. A szerző véleménye szerint azonban amennyiben az iskola-vezetés tisztában van a tehetséggondozással kapcsolatos ismeretekkel, az az egész iskola légkörére kihat és pozitív hozzáállást eredményez. Így a tanárok könnyebben állnak elő a tehetséges gyermekek igényeinek kielégítését célzó saját kezdeményezésekkel. A harmadik pillért a társak jelentik. Társaknak azokat a gyerekeket nevezi Mönks, akik hasonló fejlettségi fokon állnak. A nem azonos szinten álló osztálytársak komolyan gátolhatják a tehetséges gyermek intellektuális, de leginkább pszichológiai fejlődését. A tehetséges tanulót gyakran tartják beképzeltnek vagy strébernek, ami aztán alulteljesítéshez és személyiségbeli torzulásokhoz is vezethet (Mönks-Knoers, 2004.).

Mönks a tehetség fogalmát a következő leírással adja meg: „A tehetség három személyiségjegy interakciójából jön létre. Ennek a három jegynek (motiváció, kreativitás, kivételes képességek) az egészséges fejlődéséhez megértő, támogató társadalmi környezetre van szükség (család, iskola, társak). Más szóval: a hat faktor pozitív interakciója a tehetség megjelenésének előfeltétele” (Mönks és Knoers, 1997, 192. o.).

Az előzőekben jelzett tehetség-összetevőket nem készen kapjuk születésünk által, ezek hosszas fejlesztő munka eredményeként formálódhatnak. E fejlődési folyamatot és a benne szerepet játszó legfontosabb tényezőket foglalja össze a Gagné-féle (1985) modell (lásd: alábbi ábra). Amint látható tehát, a tehetség fejlesztésének folyamata soktényezős, s a képességeken kívül nem kevés elemnek kell megélnie, fejlődnie ahhoz, hogy a szunnyadó tehetségből teljesítményképes, kibontakozott tehetség alakuljon ki. Azt a sokak által megfogalmazott tételt is világosan mutatja az alábbi ábra, hogy az iskolának, a pedagógusnak és más fejlesztő szakembereknek kiemelt szerepük és felelősségük van a tehetségek felkutatásában és kibontakoztatásában.

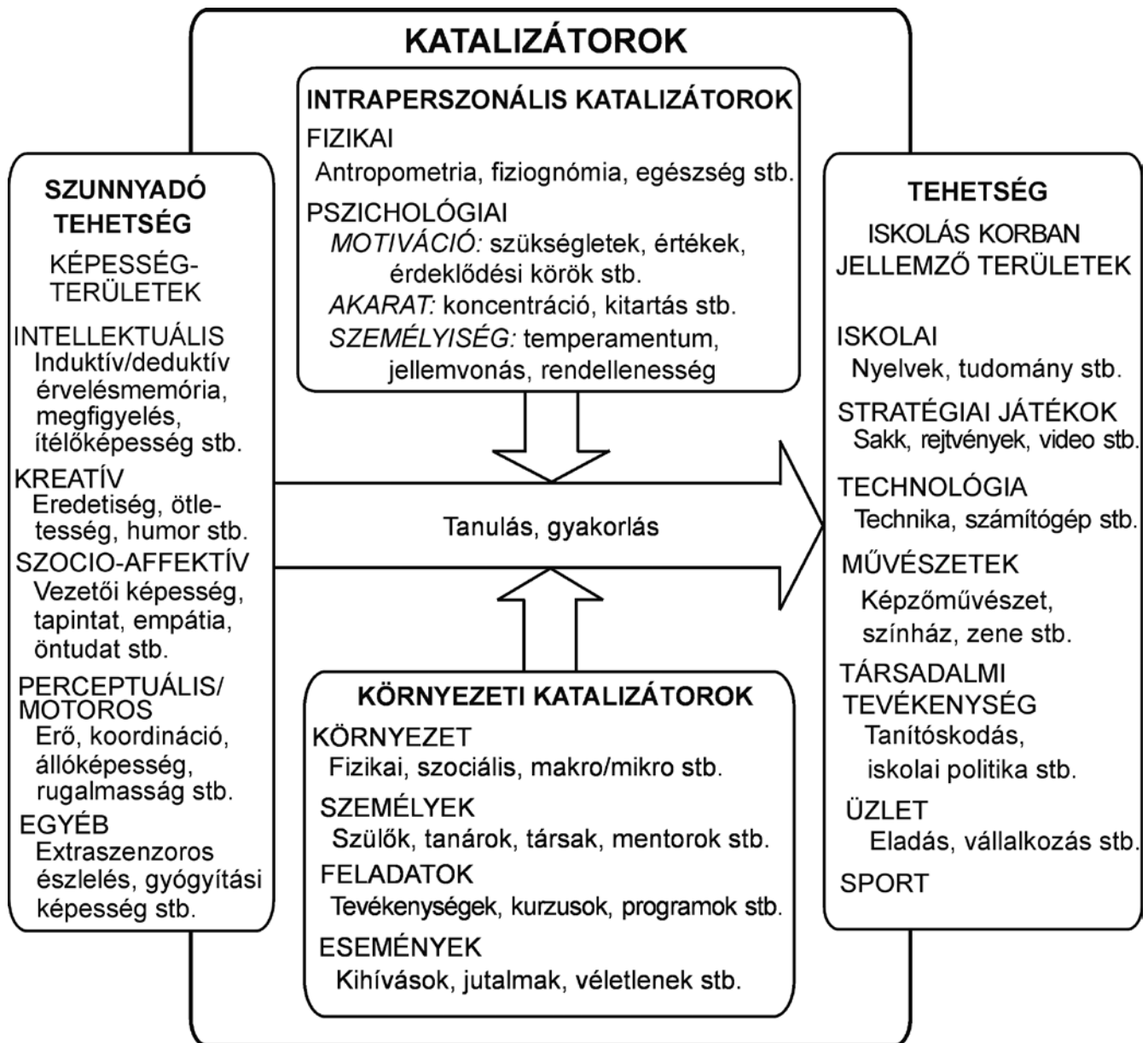
Gagné-féle fejlődési modell

(Lásd 17. oldal)

Tehetséggondozás

Az a folyamat, amelyben a szisztematikusan felderített tehetségigértkeket fejlesztjük a gazdagítás, gyorsítás, differenciálás eszközrendszerével, komplex programok keretében.

Lásd: gazdagítás, gyorsítás, differenciált fejlesztés, komplex tehetségfejlesztő programok!

További részletek: Balogh, 2004, 2006, 2008; Balogh-Herskovits-Tóth, 2000; Balogh-Koncz, 2008; Balogh-Koppány, 2003; Balogh-Polonkai-Tóth, 1997; Balogh-Turmezeyné, 2009; Herskovits, 2000; Kormos, 2003, Mező, 2004; Mező-Miléné, 2003; Mönks, F.J., 2003; Orosz-Bíró, 2009; Páskuné, 2008; Polonkai, 1999; Sarka, 2003; Tóth, 2003, 2008; Titkó, 2003.

Tehetségnap

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács minden évben, minden régióban meg kívánja szervezni a régió Tehetségnapját, amelyen a tehetségek segítésével foglalkozó helyi szervezetek és szakemberek találkozhatnak a régió tehetséges fiataljaival, illetve a tehetséges fiatalok hozzátartozóival, ismerőseivel. E napok alkalmat adhatnak arra is, hogy személyes kapcsolatok épüljenek ki az országos tehetségsegítő kezdeményezések képviselői és a régió lakói, képviselői között.

Forrás: <http://www.tehetssegpont.hu/96-11564.php>

Tehetségpont

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács mind Magyarországon, mind a határon túli magyarok lakta részekén kezdeményezi és támogatja Tehetségpontok® megalapítását. A Tehetségpontok abban segítenek, hogy

- az érdeklődő fiatalok kapjanak hatékony segítséget tehetségük felismeréséhez és kibontakoztatásához, minél teljesebb és minél személyesebb információhoz jussanak a különböző tehetséggondozó lehetőségekről;
- az intézményi, helyi, térségi és regionális tehetséggondozó kezdeményezések minél intenzívebb kapcsolatrendszer tudjanak kiépíteni egymással, a tehetséges fiatalokkal, a tehetséges fiatalok környezetével (szüleivel, tanáraival, stb.), a tehetséggondozásban jártas szakemberekkel, és a tehetséggondozást segítő önkormányzati, egyházi, civil szervezetekkel, vállalkozásokkal és magánszemélyekkel, és hogy

- a tehetséggondozó kezdeményezések minél több emberi és anyagi erőforrást tudjanak bevonni a tehetségsegités folyamatába.

A Tehetségpontoknak megalakulásukat regisztráltatniuk kell a www.tehetsegpont.hu honlapról letölthető űrlappal.

A Tehetségpont megjelölés védjegy-oltalom alatt áll. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a Tehetségpont megjelölés és logo csak a Nemzeti Tehetségsegítő Tanácsnak a Tehetségpont regisztrációs kérelmét elfogadó értesítése után használható.

Lásd még: Tehetségpont regisztráció, Tehetségpont akkreditáció, Nemzeti Tehetségsegítő Tanács

Forrás: NTT honlap: <http://www.tehetsegpont.hu/96-12219.php>

További információk: Csermely, 2005.

Tehetségpont akkreditációja

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács által regisztrált Tehetségpontok szolgáltató tevékenységének, valamint megfelelő hálózati aktivitásuknak az alapja működésük szakmai hitelessége. Ennek megalapozásához és fejlesztéséhez a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége a Tehetségpontok működésének akkreditálásával is szeretne segítséget nyújtani. Az akkreditációra a regisztrált Tehetségpontok jelentkezhetnek. A Tehetségpontok akkreditációjának fő célja:

- a) elismerni a működő Tehetségpontok eddig elért eredményeit, meglévő szakmai értékeiket;
- b) szakmai segítséget nyújtani a Tehetségpontok működésének személyi és szakmai megalapozásához, illetve további fejlődéséhez;
- c) hozzájárulni a Tehetségpontok tehetségsegítő tevékenységének minőségi fejlődéséhez.

Az akkreditációt követően a Tehetségpontok:

- a) az akkreditáció tényét, valamint minősítési eredményét (Regisztrált Tehetségpont, Akkreditált Tehetségpont, Akkreditált Kiváló Tehetségpont) közlő tanúsítványt kapnak;
- b) az akkreditáció minősítési eredményét tanúsító táblát kapnak;
- c) speciális szakmai szolgáltatásokban (szakmai információk, továbbképzések, kiadványok, tanácsadás) részesülnek.

További részletek: <http://www.tehetsegpont.hu/96-20444.php>

Tehetségpont regisztrációja

A Tehetségpontoknak a megalakulásukat regisztráltatniuk kell az www.tehetsegpont.hu honlapról letölthető űrlappal. A Tehetségpont megjelölés védjegy-oltalom alatt áll. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a Tehetségpont megjelölés és logo csak a Nemzeti Tehetségsegítő Tanácsnak a Tehetség-

pont regisztrációra vonatkozó kérelmét elfogadó értesítése után használható.

Lásd még: Tehetségpont

További részletek: <http://www.tehetsegpont.hu/96-12219.php> és <http://www.tehetsegpont.hu/96-11464.php>

Tehetségpont területi hatóköre

Területi hatókörét tekintve legalább négyféle Tehetségpontot célszerű megkülönböztetni, valamint ötödik, egyedülálló elemként a Nemzeti Tehetséggözpontot:

- 1) Helyi/települési/intézményi Tehetségpont. Szerepe:
  - a tehetségazonosításban: helyi/települési/intézményi szinten végzi az azonosítást;
  - a tehetséggondozásban: helyi/települési/intézményi szintű tehetségfejlesztő foglalkozásokat, tehetséggondozó szaktáborokat szervez és tart;
  - a tehetség tanácsadásban: helyi/települési/intézményi szintű tanácsadási feladatokat végez;
  - a hálózatfejlesztésben: összehangolja a helyi erőforrásokat, a helyi intézményi és civil kezdeményezéseket, biztosítja a helyi tehetséggondozó munkához szükséges feltételeket, összehangolja az iskolai, intézményi, civil szervezeti és egyéb iskolai, tanórai, tanórán kívüli, iskolán kívüli intézményi és nem intézményi tehetségfejlesztő munkát. Kapcsolattartás más helyi/települési/intézményi, kistérségi, regionális, országos Tehetségpontokkal és a Nemzeti Tehetséggözponttal.

A helyi/intézményi/települési Tehetségpont személyi minimum követelményei:

- Tehetség témában legalább 30 órás akkreditált továbbképzést végzett pedagógus munkatárs/tag alkalmazása és/vagy a tehetségazonosítást, -gondozást, tehetség tanácsadást érintő pedagógiai feladatok ellátásáról szóló, mindkét fél részéről aláírt keretszerződés legalább egy pedagógussal, aki a tehetség témában legalább 30 órás akkreditált továbbképzést végzett.
- Diplomás pszichológus (lehetőleg a pedagógiai-pszichológia és a tehetség témákban jártas) munkatárs alkalmazása és/vagy a tehetségazonosítást, -gondozást, tanácsadást érintő pszichológiai feladatok ellátásáról szóló, mindkét fél részéről aláírt keretszerződés legalább egy pszichológussal, pszichológiai szolgáltatást nyújtó szervezettel.

Szakmai minimum követelmények: tehetségazonosítás, tehetség-gondozás, tehetség tanácsadás, tehetséghálózati együttműködés

- 2) Kistérségi Tehetségpont. Szerepe:
  - a tehetségazonosításban: segítségnyújtás a kistérségben tehetséggondozással foglalkozó szervezeteknek a tehetségazonosításban, tehetségazonosítás a kistérségben,

a kistérség szakszolgálatának (Nevelési Tanácsadó) bevonása a tehetségazonosításba.

- a tehetséggondozásban: fejlesztési tervek kidolgozása, lektorálása; a kistérség szakszolgálatának (Nevelési Tanácsadó) bevonása a tehetséggondozásba.

- a tehetség tanácsadásban: kistérségi szintű tehetség tanácsadás.

- a hálózatfejlesztésben: a kistérség tehetséggondozó szakembereinek összefogása, iskolai intézményi mentorok munkájának összehangolása. Kapcsolattartás más helyi/települési/intézményi, kistérségi, regionális, országos Tehetségpontokkal és a Nemzeti Tehetségközponttal.

A kistérségi Tehetségpont személyi minimumkövetelményei:

- Tehetségfejlesztő szakértő pedagógus munkatárs alkalmazása és/vagy a tehetség-azonosítást, -gondozást, tanácsadást érintő pedagógiai feladatok ellátásáról szóló, mindkét fél részéről aláírt keretszerződés legalább egy tehetségfejlesztő szakértő pedagógussal vagy azt biztosító szervezettel.

- Diplomás pszichológus (lehetőleg a pedagógiai-pszichológia és a tehetség témákban jártas) munkatárs alkalmazása és/vagy a tehetségazonosítást, -gondozást, tanácsadást érintő pszichológiai feladatok ellátásáról szóló, mindkét fél részéről aláírt keretszerződés legalább egy pszichológussal, pszichológiai szolgáltatást nyújtó szervezettel.

Szakmai minimum követelmények: tehetségazonosítás, tehetség-gondozás, tehetség tanácsadás, tehetséghálózati együttműködés

3) Regionális Tehetségpont. A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2007. február 9-én kelt, Tehetségpontok megalakítására vonatkozó felhívása szerint: amennyiben egy régióban - ide értve a határon túli magyarok lakta területeket is - a Tehetségpontok száma 3 fölé nő, kezdeményezni érdemes, 5 fölé pedig kezdeményezni kell, hogy a régió Tehetségpontjainak képviselői egyeztető fórumot alakítsanak, és kölcsönös egyetértéssel megbízzák a régiót összefogó, képviselő Tehetségpontot. Biztosítani kell annak a lehetőségét, hogy a helyzet átalakulásával a képviselői feladatkör más Tehetségpontnak is átadható legyen, akár rotációs alapon is. A horizontális kapcsolatok és a Nemzeti Tehetségközpont mellett a régiókat összefogó Tehetségpontok kötik a Tehetségpontokat egymással is össze. Regionális Tehetségpont létrejöhet: több kistérség együttműködésével, civil szervezetek együttműködésével, felsőoktatási intézményekben, megyei pedagógiai intézeteknél. A regionális Tehetségpont szerepe:

- a tehetségazonosításban: segítségnyújtás a régióban tehetséggondozással foglalkozó szervezeteknek a tehetségazonosításban, tehetségazonosítás a régióban.

- a tehetséggondozásban: regionális szintű fejlesztési

tervek kidolgozása és megvalósítása, segítségnyújtás kistérségi, helyi/települési/intézményi szintű tehetséggondozó programok kidolgozásához, lektorálásához.

- a tehetség tanácsadásban: regionális szintű tehetség tanácsadás.

- a hálózatfejlesztésben: a régió tehetséggondozó szakembereinek összefogása. Kapcsolattartás más helyi/települési/intézményi, kistérségi, regionális, országos Tehetségpontokkal és a Nemzeti Tehetségközponttal. Tanácskozások, konferenciák, továbbképzések szervezése, továbbképzési programok akkreditálása, szervezése, Regionális Tehetséggondozó Fórum létrehozása és működtetése.

A regionális Tehetségpont személyi minimumkövetelményei: tehetségfejlesztő szakértők alkalmazása/megbízása, illetve felsőoktatási intézmények szakembereinek, pedagógiai és pszichológiai tanszékek oktatóinak bevonása (együttműködési készségükről és tehetség tanácsadásban játszott szerepükről mindkét fél részéről aláírt keretszerződés szóljon).

Szakmai minimum követelmények: tehetségazonosítás, tehetség-gondozás, tehetség tanácsadás, tehetséghálózati együttműködés,

tehetségre irányuló kutatás, rendezvényszervezés/társ-szervezés/részvétel.

4) Országos Tehetségpont. Szerepe:

- a tehetségazonosításban: segítségnyújtás az országban (és a határon túli magyarság körében) tehetséggondozással foglalkozó szervezeteknek a tehetségazonosításban, tehetségazonosítás az ország több régiójában is.

- a tehetséggondozásban: országos szintű fejlesztési tervek kidolgozása és megvalósítása, segítségnyújtás országos, regionális, kistérségi, helyi/települési/intézményi szintű (illetve határon túli Tehetségpontokban megvalósuló) tehetséggondozó programok kidolgozásához, lektorálásához.

- a tehetség tanácsadásban: országos szintű tehetség tanácsadás.

- a hálózatfejlesztésben: kapcsolattartás más helyi/települési/intézményi, kistérségi, regionális, országos és határon túli Tehetségpontokkal és a Nemzeti Tehetségközponttal. Tanácskozások, konferenciák, továbbképzések szervezése, továbbképzési programok akkreditálása, szervezése.

Az országos Tehetségpont személyi minimumkövetelményei: tehetségfejlesztő szakértők alkalmazása/megbízása, illetve felsőoktatási intézmények szakembereinek, pedagógiai és pszichológiai tanszékek oktatóinak bevonása (együttműködési készségükről és tehetség tanácsadásban játszott szerepükről mindkét fél részéről aláírt keretszerződés szóljon).

Szakmai minimum követelmények: tehetségazonosítás, tehetséggondozás, tehetség tanácsadás, tehetséghálózati

együttműködés, tehetségre irányuló kutatás, rendezvény-szervezés/társzervezés/részvétel.

5) A Nemzeti Tehetségközpont egyedi koordináló szereppel rendelkezik, mivel egyrészt országos, másrészt (a határon túli magyarok területén) Tehetséggondozási Központjaival kapcsolatban) nemzetközi szervezési, irányítási, hálózati feladatokat lát el:

- Tehetséggondozási Központ regisztráció elfogadása, vagy elutasítása;
- munkabizottságok működtetése;
- a Tehetséggondozási Központ Nemzeti Programjának megvalósításában való aktív részvétel;
- országos és nemzetközi szintű feladatok koordinálása.

Tehetségsegítés

Bármilyen (tevékenység-, tanácsadás-, nevelés-, oktatás-, pénzügyi-, menedzsment stb. jellegű) tevékenység, amelynek célja vagy általában a tehetségügy (intézményi, helyi, társadalmi szintű) előremozdítása, vagy egy meghatározott személy/csoport tehetségének kibontakoztatása.

Tehetségsegítő Tanácsok

A tehetségsegítő tanácsok feladata, hogy intézményi, helyi, térségi, megyei vagy regionális szinten összefogják az adott terület tehetségsegítő kezdeményezéseit, és egyeztető, döntéshozó, véleményformáló fórumként kialakítsák az adott területen folyó tehetségsegítő tevékenységek optimális együttműködését. A Tanácsokban a tehetségsegítés iránt elkötelezett (szak)emberek, a területen működő tehetségsegítő szervezetek képviselői, illetve a tehetségek segítését az adott területen támogató magánszemélyek és szervezetek képviselői kaphatnak helyet.

Forrás: <http://www.tehetsegpont.hu/96-15388.php>

Tehetségterület

Gardner *Frames of Mind* c. könyvében (1983.) mutatja be sokoldalú intelligencia elméletét. Az elődök gondolataira és kutatására, valamint saját kutatásaira építve Gardner arra a következtetésre jut, hogy nem létezik egy bizonyos, mindent átfogó intelligencia, mivel annak számos különböző megjelenési formája van. Későbbi könyvében, a *The Unschooled Mind* címűben (Iskolázatlan elme, 1991.) hét egymástól független emberi intellektuális képességet különít el: logikai – matematikai, nyelvészeti, testi – kinezetikus, térbeli, zenei, interperszonális, intraperszonális. Ezek a speciális tehetségterületek elkülönítésére is alkalmasak kiindulási pontként a főbb tehetségtípusok megkülönböztetéséhez.

Gardner állítása szerint: „Minden ember legalább hétféle módot alkalmaz a világ megértésére és megismerésére. Ezen analízis szerint a világot mindenki a nyelv, a matematikai-logikai elemzés, a térbeli megjelenés, a zenei

gondolkodás vagy a test segítségével (amit problémamegoldásra vagy tárgyak készítésére használ), valamint mások vagy ön maga, saját létének megfigyelésén keresztül ismeri meg. Más szóval az emberek egymástól egyrészt abban a tekintetben különböznek, hogy e hét komponens között hogyan oszlik meg az ún. intelligencia-profiljuk. Másrészt pedig abban a tekintetben különböznek, ahogyan ezeket a komponenseket használják, ahogy azokat kombinálják a különböző feladatok megoldására, különböző problémák kezelésére, bármilyen téren elért fejlődésükre” (Gardner, 1991, 12. o.). Az 1996-os bécsi European Council for High Ability (ECHA) konferencián tartott beszédében Gardner az intellektuális képességek két további formájával egészítette ki a listát: a természeti és az egzisztenciális komponensekkel. Beszéde közben ezt a listát egy további, tizedik elemmel bővítette: az érzelmi intelligenciával.

Mindezek alapján a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetségének tehetséggondozási akkreditációjához a következő tehetségterületek elkülönítését alkalmazzuk (zárójelben példát is adunk arra, hogy milyen típusú tevékenységek tartoznak az egyes tehetségterületekhez. A tevékenységek komplex jellegük miatt nem mindig sorolhatók egyértelműen az egyes területekhez, de az alábbi példák segíthetik a besorolást):

- logikai – matematikai (pl.: matematikai szakkör, IQ-klub, sakk és más logikai tevékenységek, tanulási stratégiák fejlesztése, illetve a máshova nem sorolható közismereti tantárgyakhoz kötődő gazdagító programok);
- természeti (pl.: mindenféle természettudományos témakörű foglalkozás, természetjárás);
- nyelvészeti (pl.: anyanyelvi és idegennyelvi programok);
- testi-kinezetikus (pl.: sport-programok, tánc-, mozgás-kultúra);
- térbeli-vizuális (pl.: képzőművészeti, filmművészeti foglalkozások, kézügyességet igénylő szakmai tevékenységek, népi mesterségek);
- zenei (pl.: mindenféle ének-zenei program);
- interperszonális (pl.: dráma-foglalkozások, színjátékszítás, kommunikációs foglalkozások, vezetői kompetenciák fejlesztése);
- intraperszonális (pl.: önismereti foglalkozások).

Meg kell jegyezni azonban, hogy ez sem teljes körű áttekintés, hiszen a szakemberek egyetértenek abban, hogy annyiféle tehetség van, ahányféle emberi tevékenység. Ennek teljes rendszerezése szinte elképzelhetetlen. (Vö: Gyarmathy, 2006)

Tehetségtérkép

A tehetségtérkép a tehetséggondozás terén (az azonosítás, fejlesztés, tanácsadás, hálózati együttműködés során) végzett tevékenységekről, szervezeti keretekről felméréssel készített dokumentum, amely adatokat, tényeket összesít, mutat

be; tájékoztatja a téma iránt érdeklődőket; nyilvántartja a kiemelkedő tehetséggondozó műhelyeket, és a Tehetségpontokat; rögzíti és közzéteszi a témában elért eredményeket, felsorolja a szakembereket.

Tudományos kutatás

Legáltalánosabb értelemben egy vizsgálati kérdés megválaszolása objektív (tárgyilagos), megbízható (pl. ismételt mérésekkel hasonló eredményre vezető), érvényes (pl. valóban az adott kérdés eldöntésére irányul-e a vizsgálat) és más kutatók által is reprodukálható (a kutatási dokumentáció alapján megismételhető) mérések által.

További részletek: Tomcsányi Pál (2000): Általános kutatómódszertan. Szent István Egyetem, Gödöllő

Tudományos kutatás publikálása

Egy tudományos kutatás tervéről, helyzetéről, eredményéről szóló tudományos és/vagy ismeretterjesztő stílusban írt, lektorált:

- könyv (amely rendelkezik ISBN, s szükség esetén ISSN számmal),
- szakmai folyóiratban megjelent tanulmány (mely folyóirat rendelkezik ISSN és ISBN számmal),
- tanulmányokat/fejezeteket közlő szerkesztett kiadvány, vagy időszaki kiadvány (ISBN s szükség esetén ISSN számmal ellátva),
- ISBN (s szükség esetén ISSN számmal rendelkező) CD, DVD termékek.

Az ISBN és az ISSN számokkal kapcsolatban lásd: Országos Széchényi Könyvtár http://www.oszk.hu/index_hu.htm honlapját.

Amennyiben egy kiadónak leadott, lektorált, de még nem megjelent műről van szó, akkor esetenként a kiadó erre vonatkozó igazolása segítheti a mű tudományos publikációnak történő elfogadását.

Tudományos rendezvény

Tudományos kutatások előkészítéséről, folyamatáról, eredményeiről beszámoló konferencia, szakmai értekezéslet.

HIVATKOZOTT IRODALMAK JEGYZÉKE

- Balogh László (szerk.) (1999): Tehetség és iskola. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen
- Balogh László (2002a): Az iskolai tehetséggondozás kritikus pontjai. In: Pinczésné (Szerk.): A tanító képzés jelene. 2002/a, Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Debrecen . 33-57. o.
- Balogh László (2002b): Tehetségfejlesztő szakpedagógus-képzés a Debreceni Egyetemen. In: Magyar Tehetséggondozó Társaság Almanach. Magyar Tehetséggondozó Társaság, Budapest. 221-230. o.
- Balogh László (2003): Tehetségjellemzők az Arany János Tehetséggondozó Program tanulóinál, In: Balogh László - Koppány László (Szerk.): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat, Mád, 68-96. o.
- Balogh László (2004): Iskolai tehetséggondozás, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen
- Balogh László (2006): Pedagógiai pszichológia az iskolai gyakorlatban. Urbis Kiadó, Budapest
- Balogh László (2007): Elméleti alapok a tehetséggondozó programokhoz, In: Tehetség, 2007./1. 3-5.o.
- Balogh László (2008): Iskolai tehetséggondozó programok pszichológiai hatásvizsgálata, In: Balogh László - Koncz István (Szerk.): Kiterjesztett tehetséggondozás. Professzorok az Európai Magyarországgért, Budapest, 219-232.o.
- Balogh László - Herskovits Mária - Tóth László (Szerk.) (2000): A tehetségfejlesztés pszichológiája. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen
- Balogh László - Koncz István (Szerk.) (2008): Kiterjesztett tehetséggondozás. Professzorok az Európai Magyarországgért, Budapest
- Balogh László - Koppány László (Szerk.) (2003): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat, Mád,
- Balogh László - Polonkai Mária - Tóth László (1997): Tehetség és fejlesztő programok. Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen.
- Balogh László - Turmezeyné Heller Erika (2009): Zenei tehetséggondozás és képességfejlesztés. Kocka Kör - Faculty of Central European Studies, Constantine the Philosopher University in Nitra, Debrecen
- Benbow, C.P. (1997): Grouping Intellectually Advanced Students for Instruction In: Van-Tassel Baska (Ed.): Gifted and Talented Learners, Denver, love, 261- 278 o.
- Betts, G.T. (1986): The Autonomous Learner Model for the Gifted and Talented, In: Renzulli, J.S. (Ed.): Systems and Models for Developing Programs for the Gifted and Talented, Mansfield Center, CT, Creative Learning Press
- Czeizel Endre (1977): Sors és tehetség. Fitt Image és Minerva Kiadó, Budapest
- Czeizel Endre (2003): Tehetség és genetika, In: Balogh László - Koppány László (Szerk.): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat, Mád, 43-55.o.
- Csermely Péter (2005): A rejtett hálózatok ereje. Vince Kiadó Kft, Budapest
- Dávid Imre (1999): A tehetséges tanulók azonosításának módszerei. In Balogh László (Szerk.): Tehetség és iskola. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 52-77.o.
- Dávid Imre (2008): A tehetség azonosításának elméleti háttere és gyakorlati nehézségei a hazai gyakorlat tükrében, In: Balogh László - Koncz István (Szerk.): Kiterjesztett tehetséggondozás, Professzorok az Európai Magyarországgért, Budapest, 23-36.o.
- Dávid Imre - Bóta Margit - Páskuné Kiss Judit (2002): Tehetségkutatás. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Endrődi Zoltánné (2003): Tehetséggondozás a Koroknay Dániel Általános Iskolában, In: Balogh László - Koppány László (Szerk.): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat, Mád, 185-199. o.
- Eyre, D. (1997): Gifted Children in Schools. London: David Fulton Publishers
- Feger, B. (1997): Tehetséggondozó programok. In Balogh László - Polonkai Mária - Tóth László (Szerk.): Tehetség és fejlesztő programok. Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen. 47-57. p.
- Ferku Imre - Mező Ferenc (2003): Tanárok a tehetségről. Megyei Pedagógiai, Közművelődési Intézet és Továbbképző Központ, Nyíregyháza
- Fodor Istvánné (2008): Valóságtérkép az iskolai tehetséggondozásról, In: Balogh László - Koncz István (Szerk.): Kiterjesztett tehetséggondozás. Professzorok az Európai Magyarországgért, Budapest, 243-252. o.
- Fűkőné Szatmári Melinda (2008): Tehetséggondozás a taktaharkányi Apáczai Csere János Általános Iskolában. In: Balogh László - Koncz István (Szerk.): Kiterjesztett tehetséggondozás. Professzorok az Európai Magyarországgért, Budapest, 235-242. o.

- Gagne, F. (1985): Giftedness and Talent: Reexamination of the Definitions, *Gifted Child Quarterly*, 3, 17-25. o.
- Gardner, H. (1983): *Frames of Mind. The Theory of Multiple Intelligences*. New York, Basic Books
- Gardner, H. (1991): *The unschooled mind*. London: Fontana Press
- Gyarmathy Éva (2006): A tehetség (fogalma, összetevői, típusai, azonosítása). ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
- Herskovits Mária (2000): A tehetségfejlesztés különböző útjai - nemzetközi körkép, In: Balogh László - Herskovits Mária - Tóth László (Szerk.): A tehetségfejlesztés pszichológiája. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 129-142. o.
- Herskovits Mária - Gefferth Éva (2000): A tehetség meghatározásai és összetevői, In: Balogh László - Herskovits Mária - Tóth László (Szerk.): A tehetségfejlesztés pszichológiája. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 23-28.o.
- Koncz István (1999): A pedagógus szerepe a tehetségfejlesztésben. Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem
- Koncz István (2003): A kiterjesztett tehetséggondozás rendszere és tartalmi elemei, In: Balogh László - Koppány László (Szerk.): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat, Mád, 56-61. o.
- Kormos Dénes (2003): A tehetséggondozás térségi hálózati programja BAZ megyében, In: Balogh László - Koppány László (Szerk.): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat, Mád, 18-34. o.
- Kormos Dénes (2010-ben várható megjelenés): Módszertani segédlet a Tehetségtanácsok megalakításához, működtetéséhez. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest.
- Kormos Dénes - Sarka Ferenc (2008): Átfogó megyei hálózati program a tehetséggondozásra: Borsod-Abaúj-Zemplén megye, In: Balogh László - Koncz István (Szerk.): Kiterjesztett tehetséggondozás. Professzorok az Európai Magyarországiért, Budapest, 277-292. o.
- Mező Ferenc (2004): A tehetség tanácsadás kézikönyve. Tehetségvadász Stúdió, Debrecen
- Mező Ferenc (Szerk.) (2008): Tehetségszűrő. Kocka Kör - Faculty of Central European Studies, Constantine the Philosopher University in Nitra, Debrecen
- Mező Ferenc - Mező Katalin (2007): Tanulási stratégiák fejlesztése az IPOO-modell alapján. Kocka Kör, Debrecen
- Mező Ferenc - Miléné Kisházi Edit (2003): Művésztehetségek azonosítása és gondozása. BAZ Megyei Pedagógiai Szakmai és Szakszolgálati Intézet, Miskolc
- Mező Ferenc - Miléné Kisházi Edit - Püspöki Péter (2003): Művésztehetségek azonosítása és gondozása, In: Balogh László - Koppány László (Szerk.): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat, Mád, 117-135.o.
- Mi a különbség a tehetséggondozás és szegregáció között? A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2009. január 28-i állásfoglalása, www.tehetssegpont.hu
- M. Nádas Mária (2001): Adaptivitás az oktatásban. Comenius Bt., Pécs
- Mönks, F.J. (2003): Tehetséggondozás Európában, In: Balogh László - Koppány László (Szerk.): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat. Mád, 35-42.o.
- Mönks, F. J. - Boxtel, H. W. (1985): Gifted Adolescence: a Developmental Perspective (Magyarul olvasható: A Renzulli-modell kiterjesztése és alkalmazása serdülőkorban. In Balogh László - Herskovits Mária - Tóth László (Szerk.) (2000): A tehetségfejlesztés pszichológiája. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 67-82. o.)
- Mönks, F. J. -Knoers, A. M. P. (1997): *Ontwikkelingspsychologie*. (7th ed.) Assen : Van Gorcum
- Mönks, F. J.- Knoers, A. M. P. (2004): *Fejlődéslélektan*. Urbis Kiadó, Budapest
- Nagy Kálmán (1999): Tehetségfejlesztő program a törökszentmiklósi Bethlen Gábor Református, Tagozatos Általános és Szakiskola, Kollégiumban, In: Balogh László (Szerk.): Tehetség és iskola. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 215-219.o.
- Nagy Kálmán (2003): 15 éves a Magyar Tehetséggondozó Társaság Kelet-Magyarországi Tagozata. In: Balogh László - Koppány László (Szerk.): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat, Mád, 9-13.o.
- Orosz Róbert - Bíró Zsolt (2009): A siker kapujában: a labdarúgó tehetség pszichológiája. Kékbolygó Tehetségpont, Debrecen
- Páskuné Kiss Judit (2008): Az iskolán kívüli iskolarendszerű oktatás szerepe a tehetséggondozásban. In: Balogh László - Koncz István (Szerk.): Kiterjesztett tehetséggondozás. Professzorok az Európai Magyarországiért, Budapest, 97-116.o.
- Polonkai Mária (1999): Tehetségfejlesztő iskolai programok készítésének szempontjai, In: Balogh László (Szerk.): Tehetség és iskola, KLTE, Debrecen, 178-214. o.
- Polonkai Mária (2002): Differenciálás a tanulás-szervezésben. In: Balogh László - Koncz István - Tóth László (Szerk.): Pedagógiai pszichológia a tanárképzésben, FITT Image - Debreceni Egyetem, Budapest, 125-152.o.
- Polonkai Mária (2003): Képességmutatók az Arany János Tehetséggondozó Programban résztvevő tanulóknál, In: Balogh László - Koppány László (Szerk.): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat, Mád, 97-105. o.
- Renzulli, J.S. (1994): *Schools for Talent Development*, Mansfield Center, CT, Creative Learning Press
- Renzulli, J. S., - Reis, S. M. (1986): *The Enrichment Triad*, In: Renzulli (ed.): *Systems and Models for Developing Programs for the Gifted and Talented*, Mansfield Center, CT, Creative Learning Press, 216-266. o.
- Robinson, N.M. - Robinson, H.B. (1982): *The Optimal Match: Devising the Best Compromise the Highly Gifted Students*. San Francisco, Jossey-Bass

- Sarka Ferenc (2003): Új kihívások a tehetséggondozásban, In: Balogh László - Koppány László (Szerk.): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat. Mád, 106-116. o.
- Silverman, L. K. (1994): Gifted Education: An Endangered Species. Empowering Partnerships Fulfilling Potential. Indiana, Association for the Gifted
- Titkó István (2003): A Comenius-Bega Nemzetközi Tehetségprogram iskoláinak beszámolója. In: Balogh László - Koppány László (Szerk.): 15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat. Mád, 140-145. o.
- Titkó István (2008): Tehetséggondozás a Debreceni Egyetem Kossuth Lajos Gyakorló Gimnáziumában, In: Balogh László - Koncz István (Szerk.): Kiterjesztett tehetséggondozás. Professzorok az Európai Magyarországiért, Budapest, 265-276. o.
- Tóth László (Szerk.) (1996): Tehetség-kalauz. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Tóth László (2000): Pszichológia a tanításban. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen.
- Tóth László (2003): A tehetségfejlesztés kisenciklopédiája. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen.
- Tóth László (2008): A tanórán kívüli (iskolai és iskolán kívüli) fejlesztés: gazdagítás, gyorsítás, individualizáció, In: Balogh László - Koncz István (Szerk.): Kiterjesztett tehetséggondozás. Professzorok az Európai Magyarországiért, Budapest, 79-96.o.
- Tóth Tamás (2008): Tehetséggondozás az Árpád Vezér Gimnázium és Kollégiumban, In: Balogh László - Koncz István (Szerk.): Kiterjesztett tehetséggondozás. Professzorok az Európai Magyarországiért, Budapest, 253-264. o.
- Treffinger, D.J. (1986): Fostering Effective, Independent Learning through Individualized Programming, In: Renzulli, J.S. (Ed.): Systems and Models for Developing Programs for the Gifted and Talented, Mansfield Center, CT, Creative Learning Press, 429-460. p.
- Turmezeyné Heller Erika (2008): Integráció és differenciálás egyszerre a tehetséggondozásban - kooperatív tanulás. In: Balogh László - Koncz István (Szerk.) (2008): Kiterjesztett tehetséggondozás. Professzorok az Európai Magyarországiért, Budapest, 67-78. o.